

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: اختیار – نشانه‌های وجود اختیار در انسان

– فقط مختص انسان است

– حقیقت وجدانی است ← حتی برای کسی که آن را انکار می‌کند ← چون دائماً در حال تصمیم‌گیری هستیم.
– برخورداری عملی از اختیار در منکرین آن:

می‌فشانند او میوه را دزدانه سخت	آن یکی بر رفت بالای درخت
	⋮
می‌خورد خرما که حق کردش عطا	گفت: از باغ خدا بنده‌ی خدا
	⋮
می‌زند بر پشت دیگر بنده‌اش	گفت: کز چوب خدا این بنده‌اش
من غلام و آلت فرمان او	چوب حق و پشت و پهلو آن او
	⋮

← اعتقاد به جبر در سخن و توسل به آن برای نفی خود جبر و اثبات اختیار ← اعتقاد درونی و وجدانی به اختیار در هر انسانی.

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: نشانه‌های وجود اختیار در انسان

- نشانه‌های وجود اختیار:

- تفکر و تصمیم: تصمیمات مختلف انسان در طول شبانه‌روز و اندیشه و سنجش جوانب هر کاری
 - تردید در انجام بعضی امور
 - گزینش یک کار پس از بررسی
 - شعر: این که فردا این کنم یا آن کنم
- احساس رضایت یا پشیمانی
 - احساس رضایت و خرسندی پس از موفقیت در کار ← چون کار را از خود می‌دانیم.
 - احساس پشیمانی بعد از اشتباه و شکست ← می‌دانیم اشتباه به اراده و اختیار ما بوده
 - شعر: «گر نبودی اختیار این شرم چیست؟
 - این دریغ و خجلت و آذرم چیست؟
 - آن پیشانی که خوردی زان بدی
 - ز اختیار خویش گشتی مهدی»
- مسئولیت‌پذیری:
 - خود را مسئول کارهایی می‌دانیم که انجام می‌دهیم.
 - عهدها و پیمان‌ها، پاداش و کیفر هم براساس همین مسئولیت‌پذیری بنا شده است.
 - شعر: «هیچ گویی سنگ را فردا بیا
 - هیچ با سنگی عتابی کس کند؟»
 - هیچ عاقل مر کلوخی را زند؟
 - ورنیابی من دهم بدو آنرا

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: فواید توجه به اختیار

- نکته‌ی مهم در اختیار نحوه‌ی بهره‌مندی از آن است ← وجه شبه میان اختیار و تفکر

- میان افراد معتقد به اختیار و جبر تفاوت بسیار زیادی وجود دارد

- انسانی که به اختیار اعتقاد دارد: (۱) احساس هویت می‌کند. (۲) اعتقاد به نفس بالا دارد (۳) در کارها احساس مسئولیت می‌کند.

(۴) تصمیمات اشتباه را می‌پذیرد و جبران می‌کند.

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: پندارهای ویرانگر

- جبر مطلق:

- می‌پندارند انسان مانند سایر اشیای مادی است.
- این اعتقاد تحرک و سازندگی را از جامعه می‌گیرد و برای زورگویان فرصت را فراهم می‌کند.
- زورگویان ← قدرت و ثروت را موهبت الهی معرفی می‌کنند. ← قدرت خود و فقر دیگران را تقدیر و سرنوشت الهی می‌دانند.
- محرومان ← به خود حق اعتراض نمی‌دهند ← چون نمی‌خواهند با خواست خدا مخالفت کنند.

- اختیار مطلق:

- اختیار را به معنای آزادی مطلق می‌دانند.
- بدون در نظر گرفتن قانون‌مندی‌های حاکم بر جهان خلقت ← خواست خود را محور قرار می‌دهند.
- اختیار را برای ارضای امیال خود می‌خواهند ← به نتایج زیان‌بار آن توجه ندارند.

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: شکوفایی اختیار

- هدف خدا از اعطای اختیار به انسان پیشرفت او بوده است.
- زمینه‌ی فتح قلّه‌های کمال و پیشرفت و دوری از پندارهای نادرست ← درک درست نظام حاکم بر جهان خلقت است.
- لوازم شکوفایی اختیار:
 - اعتقاد به خداوند حکیم:

- مهم‌ترین گام برای رسیدن به درک درست نظام حاکم بر جهان خلقت
 - اعتقاد به خداوندی که با حکمت جهان را خلق کرده و همه چیز در چهارچوب و قانون است.
 - انسان دانش محدود و ناقص دارد ← از درک عمیق اهداف حکیمانه‌ی بسیاری از رویدادها عاجز است.
 - انسان‌ها اطمینان دارند هر حادثه‌ای دارای هدف معینی است.
- شعر: «قطره‌ای کز جویباری می‌رود از پی انجام کاری می‌رود»

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: شکوفایی اختیار

■ نتایج اعتقاد به خداوند حکیم:

◆ اطمینان به انسان که ← جهان دارای حافظ و نگهداری است که اشتباه ندارد.

◆ جهان دچار نابودی نمی‌شود و هیچ کس جز خدا نمی‌تواند آن را از نابودی نجات دهد ← چون خدا علم و قدرت بی‌پایان دارد.

◆ آیه: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا﴾ ← همانا خدا آسمان‌ها و زمین را از انحراف نگاه می‌دارد.

و لئن زالتا ← و اگر منحرف شوند.

إِنَّ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ ← نگاه نمی‌دارد آن دو را هیچ کس بعد از او

أَنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ← اوست بردبار آمرزنده

* علم و قدرت مطلق خدا با توجه به قانون‌مندی (قضا و قدر) جهان را حفظ می‌کند.

* موجودات در بقا نیازمندند.

● قانون‌مندی جهان:

■ جهان قانون‌مند باعث می‌شود ← انسان با شناخت و استفاده از قوانین (۱) ← نیازهایش را برطرف کند.

(۲) ← استعدادها را شکوفا کند (۳) ← به کمال برسد.

■ منظور «قضا و قدر» است.

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: قدر الهی

- تقدیر ← اندازه گرفتن
- قَدْر و قَدَر ← اندازه
- تقدیر الهی ← موجودات جهان از آن جهت که خداوند متعال حدود، اندازه، ویژگی‌ها و... آن‌ها را تعیین کرده ← مقدر به تقدیر الهی هستند.
- آبی که برای رفع تشنگی می‌نوشیم ← با اعتقاد به تقدیرات است ← می‌دانیم که خدا ویژگی رفع عطش را به آب بخشیده است.
- اگر کسی تقدیرات الهی و قانون‌مندی دنیا را نبیند ← نمی‌تواند از اختیار خود بهره بگیرد.
- اختیار جزو ویژگی‌های انسان است ← جزو مقدرات انسان است.
- آیه: ﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا
- _____ ← نه خورشید را سزد
- _____ ← آن تدرک القمر
- _____ ← و لا اللَّيْلُ سَابِقَ النَّهَارِ
- _____ ← و کلّ في فلكٍ يسبحون
- _____ ← و نه شب بر روز پیشی جوید
- _____ ← و همه در مداری در گردشند.﴾
- آیه اشاره به تقدیر الهی و قانون‌مندی عالم دارد.
- برنامه‌ریزی خدا برای حرکت ماه و خورشید
- انسان با اعتماد به قانون عالم از اختیار بهره می‌گیرد.
- بیان حقیقت علمی ← اعجاز محتوایی قرآن

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: قضای الهی

← قضا ← به انجام رساندن، پایان دادن، حقیقت بخشیدن و...

← مقضی به قضای الهی ← موجودات با حکم و فرمان و اراده‌ی خدا ایجاد می‌شوند ← پس مربوط به قضای الهی هستند.

← آیه: ﴿هُوَ الَّذِي يَحْيِي وَ يُمِيت﴾

← اوست که زنده کند و بمیراند

فاذا قضی امرأ

← و چون به کاری حکم کند

فانما یقول له

← پی به آن می‌گوید

کن فیکون

← باش پس می‌باشد﴾

← اشاره به قضای الهی و فرمان خدا در به فعلیت رسیدن

← تمام عالم وابسته به اراده و ربوبیت الهی است ← توحید ربوبی

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: قضا و قدر

- نقشه‌ی جهان با تمام ریزه‌کاری‌ها و قانون‌مندی‌ها برای خدا است ← قدر
- اجرا و پیاده کردن نقشه‌ی جهان توسط خدا است ← قضا
- قضا و قدر با اختیار و نظم منافات ندارد ← بدون پذیرش آن‌ها
- نظمی برقرار نمی‌شود.
- زمینه‌ای برای اختیار به وجود نمی‌آید.
- داستان: امیر مؤمنان و تغییر مکان از زیر دیوار کج به دیوار مستحکم ← هر قدری قضای خاص خود را دارد و این نافی اختیار و تحرک ما نیست.
- آیه: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ ← ما هر چیزی را به اندازه آفریدیم
- ← خلق هر موجودی براساس تقدیرات اوست
- ← اشاره به قضا و قدر
- ← قدر الهی بر قضا مقدم است.
- ← توحید در خالقیت

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: روابط و علل

- علل عرضی: مجموعه‌ی علل که با هم همکاری دارند و هر کدام نقش مستقیمی دارد.

- علل طولی: عامل اول در عامل دوم اثر می‌گذارد، دومی در سومی و... تا به نتیجه برسند.

● اراده‌ی انسان در طول اراده‌ی خدا است

● وجود ما، اراده‌ی ما و عملی که از ما سر می‌زند، همگی وابسته به اراده‌ی خدا است، اما برای انجام یک فعل تا زمانی که انسان اراده

نکند، اتفاق نمی‌افتد.

عنوان کتاب: دین و زندگی چهارم

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: محدوده‌ی اختیار انسان

- نظام‌مندی جهان مانع تحرک و پویایی انسان نیست ← بلکه رابطه‌ی اختیار و نظام جهان به گونه‌ای است که ← قانون‌مندی‌ها زمینه‌ساز کمال انسان هستند ← مثال واضح: ساخته‌ها و اختراعات بشر
- حق انتخاب و میزان اختیار ما ← در چارچوب قوانین حاکم بر هستی است. ← انسان می‌تواند از دریا و آسمان و ... استفاده کند ← به شرطی که ویژگی‌های آن‌ها را بشناسد
- تقدیرات و قانون‌مندی‌ها ← ۱) ← لازمه‌ی کار اختیاری (۲) جهت‌دهنده به آن (۳) محدود کننده آن، هستند. ← انسان از نظام قضا و قدر خارج نیست.
- خوشبختی ← استفاده از اختیار با توجه به درک قانون‌مندی‌ها و تقدیرات

عنوان کتاب: دین و زندگی

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: محدودی اختیار انسان

_____ خدا کسی است که دریا را مسخّر شما کرد

_____ تا کشتی‌ها به فرمانش در آن حرکت کنند

_____ و از فضل او بهره گیرد

_____ و شاید شکر نعمت‌هایش را به‌جا آورید.

— آیه: ﴿اللّٰهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ

لِتَجْرِيَ الْفَلَکَ فِيْهِ بِأَمْرِهِ

وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ

وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

← لازمی اعمال اختیاری انسان نظم جهانی و قوانین آن است

← بیان ویژگی انسان و قانون‌مندی عالم ← اشاره به قدر

← بیان اراده‌ی خدا (بأمره) ← اشاره به قضا

عنوان کتاب: دین و زندگی

درس ۵: قدرت پرواز

موضوع: آیه

- آیه: ﴿أَنَا هَدِينَاهُ السَّبِيلَ
أَمَّا شَاكِرًا وَّ أَمَّا كَفُورًا﴾

- وجود اختیار در انسان ← لازمه‌ی هدایت ویژه
- نشان‌دهنده‌ی دوراهی و ویژگی اختیار

- آیه: ﴿قَدْ جَاءَكُمْ
بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ
فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ
وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا
وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ﴾

- وجود اختیار در انسان ← هدایت ویژه
- هدایت و بهره‌وری از اختیار ← به سود انسان است
- هدایت جبری نیست ← پیامبر ﷺ فقط مبلغ پیام هدایت است.

همانا راه را به او نشان دادیم

یا سپاس‌گزار خواهد بود یا ناسپاس ﴿﴾

(۳، انسان)

به‌راستی آمده نزد شما

رهنمودهایی از جانب پروردگارتان

پس هر که بینا گشت به سود خودش است

و هر کس کوری پیشه کرد به زیان خودش است

و من بر شما نگهبان نیستم ﴿﴾

(۱۰۴، انعام)